

A Pécsi Tudományegyetem keretprogramja a hallgatók lemorzsolódásának mérséklésére

A) A keretprogram jellege

A Pécsi Tudományegyetemen – és ugyanúgy a hazai, valamint a külföldi felsőoktatási rendszerek egészében – a képzés egyik jellegzetes problémája az, hogy a hallgatók egy része a képzés befejezése előtt abbahagyja tanulmányait, azaz közkeletű kifejezéssel „lemorzsolódik”. A lemorzsolódás (jóllehet bizonyos mértékig eltérő definíciók léteznek) egy adott egyetem szempontjából azt jelenti, hogy a hallgató az intézményben folytatott tanulmányait oklevél megszerzése nélkül hagyja abba. A képzés idő előtti elhagyása általában diszfunkcionális jelenség, mely a hallgatóra és az egyetemre is negatív hatásokkal bír. A hallgató oldalán a megghiúsult aspiráció, a sikertelen karrierutak, valamint az elpazarolt idő, munka és pénz jelentik a legfontosabb hátrányokat. Az egyetem oldalán a képzés minőségének biztosítása, a képzési programok menedzselése, az egyetem presztízse, továbbá a költségvetés egyensúlya említendő a lemorzsolódás által negatívan érintett területekként. A képzés abbahagyásáról az egyes hallgató dönt, ez a döntés azonban olyan folyamat során születik meg, melyet különféle makroszintű és mikroszintű tényezők befolyásolnak.

A Pécsi Tudományegyetem kinyilvánítja, hogy a hallgatók lemorzsolódása olyan ügy, mellyel kapcsolatban az egyetem közösségének – az egyes hallgatónak, a hallgatói közösségnek, az oktatóknak és más egyetemi munkatársaknak, továbbá az egyetemnek, mint intézménynek közös a felelőssége. Az egyetem a hallgatók döntési szabadságának tiszteletben tartása mellett, olyan programokat kíván működtetni, melyek alkalmasak a lemorzsolódás mérséklésére. A lemorzsolódás jelensége sokrétű mind az arra ható tényezőket, mind a kezelés lehetőségeit tekintve; indokolt ezért, hogy a PTE karai önmaguk határozzák meg a lemorzsolódás elleni saját programjukat. Az alábbi keretprogram a PTE karainak a lemorzsolódás elleni program tervezésével kapcsolatos feladatait és a programok választékát határozza meg.

B) A programok alapvető elvei

A PTE által a lemorzsolódással kapcsolatban elfogadott filozófia alapvető kiinduló megállapítása az, hogy a tanulmányok idő előtti abbahagyása - általában - mind a hallgató, mind az egyetem számára hátrányos jelenség, ezért a hallgató és az egyetem között érdekközösség

áll fenn a tanulmányok idő előtti abbahagyását előidéző körülmények megváltoztatása tekintetében. A program nem kívánja korlátozni a hallgatót azon jogának gyakorlásában, hogy döntést hozzon tanulmányai folytatásáról, de céljának tekinti a hallgató döntését befolyásoló körülmények módosítását, valamint a hallgató támogatását döntésének megalapozásában.

A PTE a lemorzsolódás mérséklésére vonatkozó politikáját az Európai Felsőoktatási Térség minőségbiztosításának standardjait és irányelveit (ESG 20151) követve, valamint a nemzetközileg ismert jó gyakorlatokat mintának tekintve határozza meg. A PTE – igazodva a szakirodalomban általánosan elfogadott nézőponthoz – a lemorzsolódást olyan jelenségnek tekinti, melyre többféle tényező gyakorol hatást, különösen az, hogy a hallgató milyen mértékig integrálódik az egyetem képzési rendszerébe, illetve az egyetem közösségébe. Ezeknek a tényezők egyaránt visszavezethetők az egyetem működésére, mint a hallgató személyére. A PTE a programja keretében a képzés befejezését támogató, a lemorzsolódást mérséklő törekvések három generációjának mindegyikét alkalmazni kívánja. Ezek a következők: az első generációs törekvések a hallgatók speciális csoportjainak szükségleteit kívánják kielégíteni, a második generációs programok a hallgatóknak az egyetemi környezetbe történő bevonódását célozzák; a harmadik generációs törekvések célpontja pedig az egész hallgatói életciklus, illetve a teljes egyetem.

C) A program elemei

A program – az azt autonóm módon megvalósító egyetemi karok programjának megfelelően – a következő elemeket foglalja magában (rövid felsorolás):

CA) A képzési rendszerbe történő integrációt támogató megoldások

- (1) A képzési programok felülvizsgálata és átalakítása
 - a) A mintatanterv szerinti előrehaladás modellálása és hatásainak vizsgálata
 - b) A mintatanterv szerinti haladás feltételeinek biztosítása
 - c) A hallgatók egyéni tanulmányi útját támogató környezet kialakítása

- (2) Az oktatás és értékelés módszertanának felülvizsgálata és tervezése
- a) A szakok keretében az alkalmazott oktatási-tanulási, tanulás-támogatási módszerek és eszközök összehangolt vizsgálata és fejlesztése, különös tekintettel a hallgatóközpontú tanításra/tanulásra
 - b) Az egyes tantárgyak és más tantervi egységek keretében alkalmazott oktatási módszerek felülvizsgálata, különös tekintettel a hallgatói sikerességre és a lemorzsolódásra.
 - c) A hallgatói egyéni tanulmányi munka tervezésének és támogatásának továbbfejlesztése
 - d) A tanulmányi eredmények értékelésének vizsgálata és továbbfejlesztése

(3) A hallgatóközpontú tanulás támogatása

- a) A hallgató ösztönzése arra, hogy autonóm módon fogalmazza meg tanulmányi és karriercéljait, valamint tervezze meg tanulmányainak útvonalát.
- b) A hallgató támogatása az egyetemi tanuláshoz szükséges kompetenciák kialakításában a tanulást támogató többlétszolgáltatások biztosítása
- c) A hallgató részére a tanulást támogató többlétszolgáltatások biztosítása

CB) Az egyetem társadalmába történő integrációt támogató megoldások

- (4) A hallgató, illetve a leendő hallgató elköteleződésének ösztönzése az egyetem, a szak, illetve a hivatás iránt
- (5) A hallgató egyetemi polgár rangjának megalapozása és demonstrálása
- (6) Az egyetemi társadalmon belüli kapcsolatok ösztönzése

CC) Az elsőévesekre irányuló program sajátos jellemzői

- (7) Az elsőévesek tanulmányi integrációjának megalapozása
 - a) Kiterjesztett orientációs kurzus
 - b) Az első féléves kurzusok megkezdése előtt a meglévő kompetenciák tesztelése, felvételi teszt alkalmazása;
 - c) Olyan tanítási és értékelési oktatási módszerek alkalmazása, melyek megkönnyítik az egyetemre jellemző tanulási módokhoz való alkalmazkodást

- (8) Az elsőévesek szociális integrációjának segítése
 - a) Annak megalapozása, hogy a hallgatók az első évfolyamról kedvező tapasztalatokat szerezzenek.
 - b) Az új hallgatók orientálása, illetve fogadása
 - c) Közösségi kapcsolatok létesítésének segítése
- (9) Korai figyelmeztető rendszer és támogató szolgáltatások
 - a) Korai figyelmeztető rendszer működtetése
 - b) Tanulmányi tanácsadás, mentorálás, tutorálás, stb.

CD) Támogató kapcsolat keretében nyújtott szolgáltatások

- (10) Tanulmányi tanácsadás
- (11) Mentorálás
- (12) Tutorálás

A keretprogram elemeinek részletes bemutatása:

CA) A képzési rendszerbe történő integrációt támogató megoldások

A programcsoport lényege:

A lemorzsolódás legismertebb magyarázó modellje értelmében a lemorzsolódásra ható két kulcsfontosságú tényező közül az egyik a hallgatónak az egyetem képzési rendszerébe történő sikeres vagy pedig sikertelen integrációja, ezért a PTE lemorzsolódás elleni programjának egyik fő területe a képzési rendszerbe történő integrálódás feltételeinek biztosítása, illetve a hallgatóknak az integráció terén történő támogatása. A prioritás magyarázata az, hogy ma az egyetemek számára ugyanannyira fontos a – több értelemben vett- kiválóság, mint a hallgatók sikeressége. Ezért mára az egyetemek olyan szolgáltató intézménnyé váltak, melyek hagyományos szerepeiken túl feladatuknak tekintik a képzés sikeres teljesítésének elősegítését is. Kutatási eredmények tanúsága szerint a hallgató sikeressége azzal arányosan nő, hogy a hallgató milyen mélyen kötelezte el magát a tanulás folyamata során, azaz mennyi időt és energiát fordított a tanulásra mind az osztályteremben, mind pedig azon kívül.

Személyes jelentőség: nagyobb a valószínűsége a hallgatói sikerességnek, ha a hallgató értelmét látja az egyetemi tapasztalatoknak, azaz amikor kapcsolatot talál a tanulmányok és jövőbeli élete között.

(1) A képzési programok felülvizsgálata és átalakítása

A programelem célja

A programelem egyik célja a mintatanterv szerinti hallgatói életút optimalizálása. A cél megvalósulása minden hallgató számára megkönnyíti a képzés elemeinek olyan időpontban történő teljesítését, amely megfelel a mintatanterv által megjelölt sorrendnek. A programelem másik célja az autonóm hallgatói életutak kialakításához a megfelelő feltételek biztosítása. A cél megvalósulása esetén a hallgatóknak reális lehetősége nyílik az egyéni út követésére. Ezek a prioritások különösen azoknak a hallgatók számára fontosak, akik valamilyen oknál fogva nehezebben teljesítik a mintatanterv szerinti utat, illetve rákényszerülnek alternatív út követésére.

A programelem leírása:

A programelem keretében a képzési programok mintatanterveinek, a kurzushirdetés gyakorlatának, valamint a tanulmányi- és vizsgaszabályoknak a célzott felülvizsgálatára kerül sor, valamint a vizsgálat eredményétől függően azok átalakítására. Ugyancsak része a programelemnek a hallgatók támogatása az autonóm hallgatói életút tervezésében és követésében.

Részei:

- a) A mintatanterv szerinti előrehaladás modellálása és hatásainak vizsgálata, szükség szerint a tanterv módosítása

A Magyar Akkreditációs Bizottság által megfogalmazott követelmény szerint az intézmény által a szakra kidolgozott tantervnek biztosítani kell a KKK szerinti képzési cél szerinti, ott előírt kimeneti kompetenciák (tudás, képesség, attitűd, autonómia és felelősség) hallgatók általi elérését az adott képzési időn belül megvalósíthatóan. (lásd MAB 2016/7/VI/5 sz. határozata). A lemorzsolódás elleni program keretében indokolt megvizsgálni, hogy a létező tantervek mennyiben támogatják a képzési célnak a képzési időn belül történő megvalósítását. Ennek eszköze lehet a hallgatói előrehaladás modellálása, illetve az optimális előrehaladás

feltételeink és akadályainak vizsgálata. Szükséges lehet annak elemzése, hogy a hallgatók melyik képzési elemek esetében nem képesek a mintatanterv szerinti haladásra, és a lemaradó hallgatók miként próbálják meg korrigálni tanulmányi útjukat.

A vizsgálat eredményeit figyelembe véve kerülhet sor a tanterv módosítására, optimalizálva általában az előrehaladást, illetve javítva az optimális előrehaladási ütemtől eltérő hallgatók esélyeit a felzárkózásra.

Jellegzetes problémák:

A képzési időszakok egyenetlen terhelése (A felsőoktatási intézmény által ajánlott tantervben az egyes félévek kreditértéke legfeljebb három kredittel térhet el a harminc kredittől; jogellenes tehát az, ha a félévek kreditértéke között ennél nagyobb eltérés mutatkozik. A kreditek nominális adatain túlmenően az is egyenlőtlen terhelést okoz, ha a kiosztott kreditek pontatlanul fejezik ki az egyes képzési elemek nehézségi fokát, így az átlagos teljesítményű hallgató által igényelt munkaráfördítást.)

A nehezen teljesíthető tárgyak szűrő szerepe (A legtöbb képzési programban vannak olyan tárgyak, melyek időben történő teljesítése a hallgatók jelentős részének gondot okoz. Ezek a nehézségek különösen a képzés korai szakaszában, illetve a tárgyak kényszerrendezése miatt vezethetnek lemorzsolódáshoz. Az olyan tantárgyak esetében, melyeket a hallgatók jelentős része sikertelenül teljesít, szükséges lehet megvizsgálni, hogy milyen változtatásokra lehet szükség az oktatási/tanulásiirányítási módszerek terén.)

A tantervi egységek előfeltételei, illetve a tanterv mérföldkövei (A PTE TVSZ-e szerint a tanterv előfeltételeket határozhat meg, azaz rögzítheti, hogy valamely tantárgy felvételéhez milyen más tantárgy előzetes teljesítése szükséges. A mérföldkő alapvetően mérési pontot jelent a képzésben, de valamely tantárgy felvételéhez egy mérföldkő tantárgyainak előzetes teljesítése is előírható. Noha a kreditrendszerű képzésben is lehet előfeltételeket megjelölni, azok kiterjedt alkalmazása ellentétes a kreditrendszer lényegével. Minél több megkötést tartalmaz a tanterv a tantárgyak teljesítésének sorrendjével kapcsolatban, annál nagyobb lesz a kockázata annak, hogy a programot lassan teljesítő hallgatók lemorzsolódnak.)

b) A mintatanterv szerinti haladás feltételeinek biztosítása

A képzési célnak a képzési időn belüli elérése nem kizárólag a leírt program szerkezetétől függ, hanem attól is, hogy az egyetem rendelkezésre bocsátja-e az ahhoz szükséges feltételeket. Az ajánlott tanterv (mintatanterv) azt az ajánlást foglalja magába, amelyet a hallgató követve, tanulmányait az adott szakhoz rendelt képzési idő alatt elvégezheti. A mintatanterv szerinti haladást gátolja, ha egyes kurzusokat nem hirdetnek meg a tanterv szerinti időpontban, vagy ha nem biztosított minden érintett hallgató számára a kurzus felvétele. Annak a hallgatónak, akinek sikertelenül teljesített kurzusokat kell pótolnia, különösen fontos a kurzusok elérhetősége. A PTE TVSZ-e egyébként előírja, hogy a kötelező tantárgyak esetében a karnak gondoskodnia kell félévente vizsgakurzus meghirdetéséről, kivéve azokat a tantárgyakat, amelyekhez a tantárgyi program szerint nem rendelhető vizsgakurzus.)

A programpont keretében annak vizsgálatára kerül sor, hogy a tantárgyak és más tantervi egységekhez

- a mintatanterv szerint meghirdetésre kerülnek-e a kurzusok;
- vizsgakurzusokat hirdetnek-e (kivéve amely tantárgyakhoz nem rendelhető vizsgakurzus)
- gátolják-e az alkalmazott létszámkorlátok a kurzusok felvételét.

c) A hallgatók egyéni tanulmányi útját támogató környezet kialakítása

Az ESG 1.3 standardja szerint az intézményeknek biztosítaniuk kell képzési programjaik olyan megvalósítását, amely aktív szerepre ösztönzi a hallgatókat a tanulási folyamat létrehozásában. Az ehhez a standardhoz tartozó irányelv – egyebek mellett - szükségesnek tartja a hallgatók és szükségleteik sokféleségének figyelembevételét, részükre rugalmas tanulási útvonalak lehetővé tételét.

A programpont keretében modellezni, illetve empirikus kutatás alapján vizsgálni szükséges, hogy milyen tényleges lehetőségek nyílnak a hallgatók számára egyéni tanulmányi utak kialakítására. Ugyancsak vizsgálni kell az autonóm utak választásának akadályait, kockázatait, költségeit.

A modell és a kutatás eredményei támaszkodva szükséges akciótervet készíteni a hallgatók egyéni tanulmányi útjának megkönnyítésére. Különösen a mintatantervnek, a tantárgyak előfeltételeinek, a kurzusok meghirdetésének gyakorlatának a módosítása járulhat hozzá a cél eléréséhez.

Jellegzetes problémák:

- A kurzust a mintatantervben megjelölnél később teljesítő hallgatók nehézségei a felzárkózással
- A külföldi részképzést teljesítő hallgatók problémái a külföldön teljesített kreditek beszámítása terén
- Az egyéni utat választó hallgatókat elbátortalanító környezet (például rugalmatlan feltételek a kurzusok követelményeit, órarendi helyét illetően).

A programelem magyarázata:

A lemorzsolódás mérséklése terén a harmadik generációs törekvések célpontja az egész hallgatói életciklus, illetve a teljes egyetem. Ezek azon a koncepción alapulnak, hogy a hallgatók az egyetem által megteremtett és fenntartott kontextuson belül fejezik be sikeresen a képzést, vagy hagyják azt abba. Bármiféle egyéb tényezők álljanak a hallgató sikeressége/sikertelensége mögött, az egyetem programjai és szabályai, illetve azok tényleges gyakorlata jelentik azt a közeget, melyen belül a hallgató ütemesen halad vagy lemarad, diplomával fejezi be a képzést, vagy diploma nélkül lép ki a képzésből. Ehhez kapcsolható a hallgatói életciklus koncepciója, mely a hallgatónak a képzésbe való belépését, abban történő előrehaladását, a választott útvonalakat, a képzés eredményes vagy eredménytelen befejezését a hallgatói életúttal azonosítja. E két koncepció együttes alkalmazása a lemorzsolódás jelenségével kapcsolatban azt teszi érthetővé, hogy az egyetem által teremtett kontextus keretében hogyan jutnak el egyes hallgatói életutak a képzés sikertelen - diploma megszerzése nélküli - abbahagyásáig.

Az ESG 1.2. pontjában megfogalmazott irányelv szerint az intézményeknek úgy kell kialakítaniuk a képzési programot, hogy azzal a hallgató zökkenőmentes előrehaladását biztosítsák. Az előrehaladás kereteit tehát az egyetem hozza létre; az egyetem a programokkal, a szabályokkal, valamint más szervezeti jellemzőivel és gyakorlataival befolyásolja azt, hogy milyen – sikeres vagy kevésbé sikeres - hallgatói életutak alakulnak ki. Különösen a képzési programok felépítése bír jelentős hatással arra, hogy a hallgatók mennyiben képesek a képzést sikeresen - megfelelő minőségben és optimális idő alatt - teljesíteni.

A kreditrendszerű képzés előtti képzési rendszer szigorúan megszabta a hallgatói életutat, melytől csak kivételes esetben lehetett eltérés; és az eltérés következménye a félévismétlés, esetleg a képzésből való kizáródás volt. A kreditrendszerű képzés jellemzője az, hogy az egyetem mintatantervben határozza meg az optimálisnak tekintett haladás kereteit, melyhez biztosítja is a teljesítés feltételeit. Így adott egy olyan útvonal, mely mentén a hallgató – elvileg – optimális ütemben és feltételek. Ugyanakkor a kreditrendszer elvei és szabályai szerint a hallgató autonóm módon szervezheti tanulmányait, melynek során eltérhet a mintatantervtől. Megjegyzendő, hogy léteznek a felsőoktatásban olyan szándékolt megoldások is, melyek célja az, hogy a hallgatók egy része ne haladhasson tovább a képzésben. A külföldi gyakorlatban az elitképzésekre jellemző az, hogy mind a felvétel, mind a képzés során szűrőket alkalmaznak annak érdekében, hogy csak a legsikeresebb hallgatók végezhesék el a képzést. A tömegessé váló felsőoktatásban csökken a szűrők szerepe, és erősödnek a képzés teljesítését segítő megoldások.)

Az ESG 1.2. pontjába foglalt irányelv szerint a képzési programokat úgy kell kialakítani, hogy a hallgató zökkenőmentes előrehaladását biztosítsák. Az 1.3. pontban szereplő irányelv szerint pedig a programnak figyelembe kell vennie a hallgatók és szükségleteik sokféleségét, rugalmas tanulási útvonalakat kell lehetővé tenni számukra. A mintatanterv jellemzői, illetve az ahhoz kapcsolódó tényezők befolyásolják a mintatanterv teljesíthetőségét, és – kifejezett szándék nélkül is - előidézői lehetnek a hallgatók lemorzsolódásának. A képzés sikeres teljesítése szempontjából alapvetően fontos kérdések, hogy a mintatanterv mennyire optimális, a mintatanterv ténylegesen mennyiben követhető, milyen lehetőségek állnak rendelkezésre autonóm utak választására, és a hallgatók milyen kompetenciákkal rendelkeznek hallgatói életciklusuk megtervezésére és annak követésére

(2) Az oktatás módszertanának felülvizsgálata és tervezése

A programelem célja:

A cél a hallgatónak az egyetem képzési rendszerébe történő sikeres integrációjának támogatása az oktatás módszertanának továbbfejlesztése révén, figyelemmel a hallgatóközpontú tanulás és tanítás elveire.

A programelem leírása:

A programelem keretében a szakok, illetve a tantárgyak és más tantervi egységek keretében alkalmazott oktatási-tanulási, tanulás-támogatási, valamint értékelési módszerek és eszközök vizsgálatára és összehangolt fejlesztésére kerül sor, különös tekintettel a hallgatóközpontú tanításra/tanulásra.

Részei:

- a) A szakok keretében alkalmazott módszertan felülvizsgálata és fejlesztése
- b) Az egyes tantárgyak és más tantervi egységek keretében alkalmazott módszertan felülvizsgálata és fejlesztése
- c) A hallgatói egyéni tanulmányi munka tervezésének és irányításának továbbfejlesztése
- d) A tanulmányi eredmények értékelésének vizsgálata és továbbfejlesztése

A programelem magyarázata:

A lemorzsolódás szakirodalma a tanulmányok folytatása, illetve abbahagyása tekintetében kulcsfontosságú tényezőnek tekinti azt, hogy az oktatás módszertana mennyiben támogatja a hallgatói sikerességet.

Az oktatás módszertana olyan kérdés, mely egyszerre tartozik az egyetem, mint szervezet felelősségi körébe, másrészt érinti a tanszékek, intézetek/iskolák, karok és más szervezeti egységek, valamint az intézmény vezetésének, oktatóinak és nem oktató alkalmazottainak, továbbá hallgatóinak jogait és felelősségét. Az ESG 1.3 pontja a hallgatóközpontú tanulás, tanítás és értékelés standardját tartalmazza, melynek megvalósításához -többek között - az alábbi irányelveket fogalmazza meg:

- különféle tanítási módokat vesz figyelembe és alkalmaz, ahol az helyénvaló;
- rugalmasan használ többféle pedagógiai módszert;
- rendszeresen értékeli és pontosítja a képzési módokat és a pedagógiai módszereket;
- autonóm tanulói öntudatra bátorít, miközben gondoskodik a megfelelő oktatói irányításról és támogatásról;

A PTE karain az oktatás módszertanát az alábbiak szerint szükséges megvizsgálni és fejleszteni:

a) A szakok keretében alkalmazott oktatási módszerek felülvizsgálata.

Jogszabályi, illetve akkreditációs előírások ma is megkövetelik, hogy a szaknak a szakindítás érdekében létrehozott dokumentuma rendelkezzen az oktatás módszereiről (Így különösen szerepelnie kell benne a képzésben alkalmazni tervezett oktatási-tanulási, tanulás-támogatási eszköztár, módszertan, eljárások bemutatásának.) Az ESG fent idézett irányelvei ugyancsak igénylik, hogy az egyetem vállaljon felelősséget a hallgatóközpontú tanulás, tanítás, értékelés szempontjainak megvalósulásáért. Az oktatási módszereknek természetesen igazodniuk kell az egyes szakok sajátos képzési céljaihoz, ezeket azonban indokolt összehangolni a lemorzsolódás mérséklésének szempontjaival.

A lemorzsolódás szempontjából különös jelentősége van annak, hogy a szakot jellemző tanítási/tanulásirányítási módszerek – azok hivatalos leírása, valamint ténylegesen követett gyakorlata - mennyiben segítik vagy akadályozzák a hallgatói sikerességet. A hallgatók által követett tanulmányi út jelentős mértékben függ attól, hogy a képzésben alkalmazott oktatási-tanulási, tanulás-támogatási eszköztár, módszertan, illetve eljárások milyen mértékig biztosítják a képzés sikeres – megfelelő minőségben és időben – történő elvégzését.

Tekintettel arra, hogy a szakon alkalmazott oktatási módszerekről elsődlegesen a szak programjában kell rendelkezni, így a szaknak a lemorzsolódás mérséklésével kapcsolatos módszertani szempontjait is a szak programjának szintjén célszerű meghatározni. Megfelelő vizsgálatot követően állást kell foglalni arról, milyen módosítások szükségesek a szak oktatásmódszertana tekintetében.

b) Az egyes tantárgyak és más tantervi egységek keretében alkalmazott oktatási módszerek felülvizsgálata. (Az oktatás módszertana olyan kérdés, mely – túl a szak egészére vonatkozó programon – az egyes tantárgyakban, illetve más tantervi egységekben valósul meg. Bár a tantárgyak keretében alkalmazott módszerek alapvető vonásait a szak programja határozza meg, a módszerek pontos meghatározása és alkalmazása az egyes tantárgyak keretében történik,

teret biztosítva az oktatók akadémiai szabadságának és integritásának is. Az egyes tantárgyak az oktatás és értékelés során érvényesülő módszerekkel alapvetően érintik a hallgatói sikerességet, illetve a hallgatói tanulmányi út kudarcait. Indokolt ezért megvizsgálni, hogy a tantárgyak oktatása során alkalmazott módszerek mennyiben járulnak hozzá a hallgatói teljesítményekhez. Különösen azoknak a tantárgyaknak a módszereit szükséges megvizsgálni, melyeket a hallgatók jelentős hányada nem tud a tervezett időben teljesíteni. A minőségi képzés és a hallgatói sikeresség együttes mérlegelése révén kell állást foglalni arról, hogy mennyiben szükséges a tanítási/tanulásirányítási módszereken változtatni. A tantárgyak módszereinek vizsgálata és továbbfejlesztése során támaszkodni kell az szakfelelősökre és a tantárgyfelelősökre, az érintett oktatók, illetve hallgatók közösségére.)

b) A hallgatói egyéni tanulmányi munka tervezésének és támogatásának továbbfejlesztése (A kreditrendszerű képzésben a kredit fejezi ki a hallgató által a tanulmányokra fordított munkaidőt, amelybe mind a kontakt órák, mind a hallgató által a tanórán kívül teljesítendő feladatok beletartoznak. A hallgatói egyéni tanulmányi munka különösen fontos terepe az autonóm tanulói öntudatra bátorításnak, illetve a megfelelő oktatói irányításnak és támogatásnak. A PTE TVSZ szerint is a kurzus meghirdetésekor az oktató köteles a hallgatókat tájékoztatni a tantárgyi programról, a teendőkről és azok határidejéről, annak érdekében, hogy a kurzust teljesíthessék. A kurzusok tervezése a külföldi felsőoktatási gyakorlatban ennél sokkal többet foglal magába; a hallgatói feladatok megtervezését, a teljesítés támogatását, továbbá értékelését. Az ehhez szükséges módszereknek komoly szakirodalma van, és szervesen beleépülnek számos ország képzési gyakorlatába. A hallgatói egyéni munka közvetlenül érinti a lemorzsolódást, ha a munkateher aránytalanul nagy vagy csekély, ha a hallgatók nem sajátították el a feladatok elvégzéséhez szükséges módszereket, ha a feladat kitűzése nem világos, ha hiányzik az oktatói irányítás, illetve ha nem kerül sor a feladat megfelelő értékelésére. Indokolt ezért megvizsgálni, hogy milyen az egyes szakokon, illetve azon belül a kurzusokban a hallgatói egyéni munka tervezésének, támogatásának és értékelésének gyakorlata, és az mennyiben befolyásolja a hallgatói sikerességet. A hallgatói sikeresség támogatása érdekében szükség lehet a hallgatói egyéni munkához kapcsolódó oktatási/tanulásirányítási módszerek továbbfejlesztésére.

d) A tanulmányok értékelésének vizsgálata és szükség szerinti továbbfejlesztése (Az ESG 1.3 standardja – a hallgatóközpontú tanuláson/tanításon túl - az értékelés standardjait is

megfogalmazza: a standard szerint az intézményeknek biztosítaniuk kell képzési programjaik olyan megvalósítását, amely aktív szerepre ösztönzi a hallgatókat a tanulási folyamat létrehozásában; és a hallgatók értékelésének is tükröznie kell ezt a megközelítést. Túl az ESG standardjain, az értékelés módszere, illetve annak gyakorlata azért is kulcsfontosságú, mert jelentős mértékig befolyásolja a hallgatói sikerességet, illetve a lemorzsolódást. A tantárgyak értékelési rendszerének vizsgálata során egyszerre kell mérlegelni a minőségi képzés és a hallgatói sikeresség szempontjait.

(3) A hallgatóközpontú tanulás támogatása

A programelem célja:

A cél a hallgatók tanulmányi sikerességének erősítése a hallgatóközpontú tanulás ösztönzése és támogatása révén.

A programelem tartalma:

A programelem tartalma a tanulmányi sikeresség támogatása a hallgató tanulmányi céljainak megfogalmazása, a hallgató tanulási kompetenciáinak fejlesztése, valamint a hallgató részére a tanulást támogató többlétszolgáltatások biztosítása révén.

Részei:

- a) A hallgató ösztönzése arra, hogy autonóm módon fogalmazza meg tanulmányi és karriercéljait, valamint tervezze meg tanulmányainak útvonalát.

Ezt az egyetem az egyéni tanulmányi megállapodás megkötésével ösztönzi, és tanulmányi tanácsadással támogatja. (Az ezt segítő szolgáltatást lásd a Tanulmányi tanácsadás szolgáltatásnál)

- b) A hallgató támogatása az egyetemi tanuláshoz szükséges kompetenciák kialakításában.

A programelem keretében a hallgatók azon kompetenciáinak fejlesztésére kerül sor, melyek a sikeres egyetemi tanulmányokhoz szükségesek, különös tekintettel a hallgatóközpontú tanulás és tanítás követelményére. Jellemző eszközei:

- egyetemi tanulási módokba történő bevezetés: szakirodalom olvasása és feldolgozása; kutatások eredményének megértése és feldolgozása; tudományos írásmű készítése;

- tanulási kompetenciák fejlesztése a különböző oktatásmódszertani környezetben történő sikeres tanuláshoz (pl. különböző kooperatív oktatási/tanulási módszerekben való részvétel)
- a hallgató egyéni munkavégzéséhez szükséges kompetenciák fejlesztése
- e-learning és blended learning oktatási módszerekhez a szükséges hallgatói kompetenciák fejlesztése

c) A hallgató részére a tanulást támogató többletszolgáltatások biztosítása

A programelem keretében a hallgatók a képzési program keretében biztosított tanításhoz, illetve tanulásirányításhoz képest további, a tanulás sikerességét támogató programokban vehetnek részt.

A programok szervezhetőek –

- d) olyan nyitott szolgáltatásként, melyben a hallgatók külön jelentkezés nélkül, alkalmi jelleggel vehetnek részt, vagy
- e) olyan szolgáltatásként, melyen a hallgatók külön jelentkezés alapján, folyamatos program keretében vehetnek részt;

A programok jellemző formái:

- f) csoportos tanulási formák alkalmazása;
- g) egyéni korrepetálás, illetve vizsgafelkészítés biztosítása;
- h) az egyéni hallgatói munka keretében a feladatok teljesítésének támogatása.

A programelem magyarázata:

Az ESG 1.3 standardja a hallgatóközpontú tanulás, tanítás és értékelés megvalósulása érdekében szükségesnek tartja, hogy az intézmények aktív szerepre ösztönözzék a hallgatókat a tanulási folyamat létrehozásában. Az ESG 1.6 standardja szerint pedig az intézményeknek – egyebek mellett biztosítaniuk kell adekvát és könnyen hozzáférhető tanulástámogató feltételeket és hallgatói szolgáltatásokat.

A nemzetközi felsőoktatási gyakorlatban a lemorzsolódás mérséklésének kiemelkedően jelentős eszközei azok a szolgáltatások, melyekkel az egyetem a hallgatók tanulását támogatja, hiszen a hallgatónak a tanulmányok terén megnyilvánuló sikeressége vagy sikertelensége alapvetően befolyásolja a hallgató döntését a tanulmányok folytatásával. Az egyetem nem csak a képzési programmal és a tanítással befolyásolhatja a hallgató tanulmányi sikerességét, hanem azokkal a háttértámogatásokkal is, melyek megkönnyítik a tanulmányok sikeres teljesítését. Mára az egyetemek olyan szolgáltató intézménnyé alakultak, melyek nem csupán az ismeretek átadásával foglalkoznak, hanem a tanuláshoz szükséges feltételek biztosításával is. Ezek között a feltételek között egyre nagyobb szerepet kap a tanuló embernek, az egyetemi hallgatónak a képessége arra, hogy sikeresen integrálódjon az egyetem tanulmányi rendszerébe. A tanulást támogató környezet, illetve szolgáltatások egyébként nem pusztán a lemorzsolódás szempontjából magas kockázatú hallgatókat célozzák meg, hanem a hallgatóság egészét; ugyanakkor speciális szolgáltatásokat nyújtanak a sajátos kockázatok és problémák kezelése érdekében.

CB) Az egyetem társadalmába történő integrációt támogató megoldások

A programcsoport magyarázata:

A szakirodalomban egyöntetűen képviselt álláspont szerint az egyetemi hallgatók lemorzsolódásának másik legfontosabb közvetlen befolyásoló tényezője (az egyetem tanulmányi rendszerébe történő integráció mellett) a hallgatónak az egyetem társadalmába történő sikeres vagy sikertelen integrációja. A hallgató számára az egyetem olyan társadalmi tér, melynek minőségét az intézmény iránti elköteleződés, a hallgatónak az egyetem társadalmában betöltött helye és a másokkal fenntartott szociális kapcsolatok határozzák meg.

A hallgatói sikerességet támogató, a lemorzsolódást mérsékelni kívánó egyetemnek – túl a tanulmányi programokon és az azok teljesítését elősegítő megoldásokon - vállalnia kell a hallgatóknak az egyetemi társadalomba történő sikeres integrációjának ösztönzését is.

(4) A hallgató, illetve a leendő hallgató elköteleződésének ösztönzése az egyetem, a szak, illetve a hivatás iránt

A programelem célja:

A programelem célja a hallgatónak a PTE iránti elköteleződésének erősítése, mérsékelve ezzel a tanulmányok idő előtti abbahagyásának, esetleg más egyetemen való folytatásának kockázatát.

A programelem leírása:

A programelem keretében olyan megoldások alkalmazására kerül sor, melyek növelik a hallgató elköteleződését a PTE iránt. Ezek közé tartoznak –

- i) olyan beiskolázási gyakorlatok, melyek szem előtt tartják a tanulmányi és közösségi jellegű várakozások reális megalapozását, azok későbbi teljesülését;
- j) az egyetemre jelentkezés előtt a jelentkezők ösztönzése arra, hogy megismerjék a PTE-t, és már korán azonosuljanak vele, mint későbbi egyetemi életük keretével;
- k) az egyetem megkezdése előtt az együvé tartozás érzésének megalapozása különféle programokkal (pl. internetes szeminárium, interaktív bevezetés, gólyatábor, stb.)
- l) a tanulmányok alatt olyan alkalmak teremtése, amikor a hallgató demonstrálhatja az egyetemhez tartozást (pl. egyetemközi rendezvények, versenyek stb. keretében)

A programelem magyarázata:

A hallgatónak az egyetem iránti elköteleződése közvetlen meghatározója annak, hogy az adott egyetemen fejezi be a tanulmányait, vagy pedig más egyetemen. (A tanulmányok szüneteltetését is követheti az, hogy a volt hallgató máshol tanul tovább.) Az egyetem iránti elköteleződés számos tényezőtől függ, de tervezett beavatkozásokkal az elköteleződés szintje erősíthető.

A beiskolázás során célszerű egyidejűleg megalapozni a leendő hallgató kötődését a PTE-hez, ugyanakkor azt is, hogy megfelelő tájékoztatás alapján reális várakozásokat építsen ki leendő tanulmányaival kapcsolatban. Ez utóbbi nem feltétlenül eredményezi az érdeklődők elidegenítését, hanem eredményezheti a reális várakozások alapján történő jelentkezést, és a későbbi csalódások megelőzését.

Az együvé tartozás érzése – túl a szociális kapcsolatokon – különböző eszközökkel is megalapozható, illetve erősíthető. Ebben az intézmény és a hallgatói önkormányzat együttműködése elengedhetetlen.

(5) A hallgató egyetemi polgár rangjának megalapozása és demonstrálása

A programelem célja

A programelem célja annak elősegítése, hogy a hallgató lényeges szereplője legyen az egyetemnek, és ezt maga a hallgató is érzékelje.

A programelem leírása

A programelem keretében a hallgatók egyetemi polgár rangját megalapozó és demonstráló megoldások alkalmazására kerül sor. Ezek közé tartoznak –

- m) a Hallgatói Önkormányzat munkájában, ezen keresztül az intézmény közéletében való részvétel
- n) demonstrátori tevékenység, tudományos diákköri munka, kutatóprogramban való részvétel;
- o) a hallgatók kellő mélységű tájékoztatása
- p) a hallgatók kérdéseire és javaslataira gyors és érdemi válasz adása
- q) „felhasználóbarát” tanulmányi ügyintézés, ideértve a kurzusok felvételét is

A programelem magyarázata

A lemorzsolódás nemzetközi irodalma a hallgató szociális integrációjának egyik elemeként azonosítja azt, hogy a hallgató milyen jelentőségű szerepet tölt be az egyetemen, és azt ő maga miként érzékeli. Az egyetemi hallgató- különösen a nappali képzésben részt vevő hallgató - számára az egyik legfontosabb társadalmi közeg az egyetem, ezért itt betöltött státusza fontos tényezője a képzés folytatásáról vagy megszakításáról hozandó döntésnek.

A hallgató – a szoros értelemben vett tanulmányi szerepeken túl - különféle szerepei révén lehet fontos szereplője az egyetemnek; így például közéleti tevékenysége, az oktatási és a tudományos tevékenységbe történő bekapcsolódása, vagy akár sporttevékenysége révén. A

hallgató fontosságának elismerését jelenti az is, hogy információkhoz jut, illetve véleményét és javaslatait mérlegelik.

(6) Az egyetemi társadalmon belüli kapcsolatok ösztönzése

A programelem célja

A programelem célja a hallgató szociális integrációjának elősegítése a hallgatótársakkal, az oktatókkal és másokkal történő személyes kapcsolatok ösztönzése révén.

A programelem tartalma

A programelem keretében a következő megoldások alkalmazása célszerű:

- a) Szolgáltatásként a képzést kezdő hallgatók bevonása a közösségi tevékenységi formákba.
- b) A hallgatói kapcsolatok támogatása olyan oktatásmódszertani megoldásokkal, melyek keretében a hallgatók a közös munka során kerülnek kapcsolatba egymással
- c) A hallgatók közösségi tevékenységeinek ösztönzése és támogatása (például egyetemi infrastruktúra, információs felületek igénybevétele, anyagi támogatás formájában)
- d) Az oktatók, más egyetemi dolgozók, továbbá a képzéshez kapcsolódó gyakorlati szakemberek felkészítése és ösztönzése a hallgatókkal való személyes kapcsolatra

A programelem magyarázata

A lemorzsolódás szakirodalma szerint a szociális izoláció az egyik legerősebb tényezője a hallgatók lemorzsolódásának, ezért a személyes szociális kapcsolatok léte és erőssége fontos védő faktor a lemorzsolódással szemben. Az egyetemek egyik leggyakrabban alkalmazott eszköze a lemorzsolódás mérséklésére az, hogy a hallgatók szociális integrációját a személyközi kapcsolatok ösztönzése révén erősítik. A hallgató szociális kapcsolatainak egyik területe a hallgatótársakkal fennálló kapcsolat, mégpedig részben a tanítás/tanulás során, részben pedig a nem tanulmányi jellegű tevékenységek során. A társakkal fennálló kapcsolatok révén a hallgató átélheti a közösséghez tartozás, a biztonság és a támogatás érzését. A személyes kapcsolatok természetesen nagy mértékben múlnak az érintetteken, de az egyetem elősegítheti ezek létrejöttét.

A képzésbe bekapcsolódó hallgatók esetében döntő jelentősége lehet a szociális kapcsolatok létrejöttének, ezért indokolt az elsőévesek egyetemi fogadó-bevezető programjának részévé tenni a kapcsolatfelvétel megszervezését, támogatását. Az egyetem fontos eszköze a hallgatók közötti kapcsolatok szervezésére az, hogy alkalmazhat olyan oktatásmódszertani eszközöket, melyek támogatják a hallgatók közös tevékenységét. Ezek során a hallgatók között jelentős személyes kapcsolatok jönnek létre.

A lemorzsolódás szakirodalma nagy teret szentel annak, hogy a hallgatóknak milyen lehetősége van arra, hogy az oktatókkal személyes interakcióban álljanak. Az oktatók „elérhetősége, a személyes interakciók reális lehetősége az oktatás során, illetve az oktatáson kívül alkalmasak arra, hogy mérsékeljék az intézmény személytelenségét, növeljék az azonos közösséghez tartozás érzését. Az oktatók, más egyetemi dolgozók, illetve a gyakorlati szakemberek felkészítése a hallgatókkal való kapcsolatra elősegíti annak működését.

CC) Az elsőévesekre irányuló program sajátos jellemzői

A programcsoport magyarázata:

A lemorzsolódás elleni törekvések kitüntetett célcsoportját képezik az elsőévesek, mégpedig részben a képzés kezdetekor, részben az első év során folyamatosan. A PTE karainak ajánlható, hogy működtessenek olyan programokat, melyek az összes első évfolyamos hallgatóra kiterjednek. A célok és megoldások nagyrészt azonosak a már felsorolt programelemeknél leírtakkal, de azokat az első évfolyamosok sajátos szükségleteihez kell igazítani.

(7) Az elsőévesek tanulmányi integrációjának támogatása

A programelem célja:

Az általános cél a hallgatói sikeresség kultúrájának megalapozása a képzést megkezdők között. A közvetlen cél az, hogy már az első szemesztert megelőző időszakban, illetve az első szemeszter kezdetétől támogatást kapjanak a hallgatók az egyetem tanulmányi rendszeréhez történő integrációhoz.

A programelem tartalma:

Az első évfolyamosok szükségleteit figyelembe vevő, a tanulmányi integrációt megalapozó programok működtetése

Részei:

- a) Kiterjesztett orientációs kurzus (pl. új hallgatók szemináriuma, hallgatói sikeresség kurzus), illetve programok/kurzusok az egyetemre jellemző tanulási módok elsajátítására;
- b) Az első féléves kurzusok megkezdése előtt a meglévő kompetenciák tesztelése, esetleg felvételi teszt alkalmazása;
- c) Olyan tanítási és értékelési oktatási módszerek alkalmazása, melyek megkönnyítik az egyetemre jellemző tanulási módokhoz való alkalmazkodást (pl. kötelező jelenlét minden kurzuson, csoportos feladatok, valamint folyamatos értékelés a szemeszter során);

(8) Az elsőévesek szociális integrációjának támogatása

A programelem célja:

Az általános cél az elsőévesek körében a pozitív közérzet támogatása, az izoláció elkerülése. A közvetlen cél az, hogy a hallgatók már az első szemesztert megelőző időszakban, illetve az első szemeszter kezdetétől támogatást kapjanak az egyetem szociális rendszeréhez történő integrációhoz.

A programelem tartalma:

Az első évfolyamosok szükségleteit figyelembe vevő, a szociális integrációt megalapozó programok működtetése

Részei:

- a) Annak megalapozása, hogy a hallgatók az első évfolyamról kedvező tapasztalatokat szerezzenek. (A képzés megkezdése előtt a hallgatói közérzetet befolyásoló tényezők vizsgálata, majd a körülmények szükség szerinti módosítása. Az első év során a körülmények és a hallgatói tapasztalatok monitorozása, majd értékelése.)

- b) Az új hallgatók orientálása, illetve fogadása (Az elsőévesek támogatása abban, hogy ismerőssé váljon számukra az egyetem. Az elsőévesek fogadásával az egy közösséghez tartozás érzésének erősítése.)
- c) Közösségi kapcsolatok létesítésének segítése (mint tanulóközösségek, mind szabadidős tevékenységek keretében)

A programelem magyarázata:

Az első évesek az egyetem megkezdésekor a korábbi társadalmi közegükből egy új közegbe lépnek át, mely komoly alkalmazkodási feladatot jelent számukra. Ez az átalakulás megterheléssel és kockázatokkal jár, és jó esetben a hallgatói sikerességet alapozza meg, rossz esetben pedig a lemorzsolódást. Az egyetem programja növelheti a sikeres integráció esélyeit. Az elsőévesek tapasztalatait a tanulmányi és a szociális tényezők együttesen befolyásolják, ezért érdemes együttesen vizsgálni mind a tanulmányi körülményeknek, mind a szociális kapcsolatoknak a hallgatók közérzetére gyakorolt hatásait. Célszerű olyan beavatkozási tervet készíteni, mely optimalizálni törekszik az első évfolyamon szereshető tapasztalatokat. Egyebekben a programelem a szociális kapcsolatok támogatásának már bemutatott eszközeit tartalmazza; speciális hangsúlyt kap viszont a képzés kezdetére időzített intenzív cselekvés.

(9) Korai figyelmeztető rendszer és támogató szolgáltatások

A programelem célja:

A lemorzsolódás kockázatát megalapozó hallgatói problémák gyors jelzése és a különféle támogató szolgáltatások időben történő rendelkezésre bocsátása

A programelem tartalma:

A hallgató problémáit rövid időn belül észlelő és azt jelző rendszer létrehozása és működtetése. A hallgatókat támogató szolgáltatásoknak már az első évfolyam kezdetekor, vagy pedig a probléma felmerülésekor történő felajánlása.

Részei:

- a) Korai figyelmeztető rendszer működtetése (hallgatói hiányzás alapján, az egyéni hallgatói feladatok elmulasztása esetén, illetve egyéb észlelt kockázatok esetén)
- b) Tanulmányi tanácsadás, mentorálás, tutorálás, mentálhigiénés tanácsadás

A programelem magyarázata:

Az első évfolyam megkezdésekor szerzett tapasztalatok különösen erősen befolyásolják a hallgatókat a további tapasztalatok értékelésében, illetve tanulmányi döntéseik meghozatalában. A sikertelenül kezdett tanulmányok, illetve az első tanév elején megtapasztalt szociális izoláció különösen nagy kockázatokat jelentenek, ezért indokolt gyorsan jelezni a problémákat és gyors válaszokat adni azokra. A korai kockázatkezelő és figyelmeztető rendszer külföldön ismert gyakorlatai elsősorban a hiányzásokra reagálnak, ami kiegészítődik a feladatok elmulasztásának észlelésével, illetve az évközi értékelések sikertelenségével.

Az elsőévesek problémáinak időben történő észlelését követi az elsőévesek gyors összekapcsolása a számukra szükséges támogató szolgáltatásokkal. A hallgatók részére nyújtott támogató szolgáltatások azonosak a programban szereplő tanulmányi tanácsadással, mentorálással, tutorálással, mentálhigiénés tanácsadással, az első évfolyamosok speciális szükségleteit figyelembe véve. Egyes szolgáltatások esetében indokolt lehet az, hogy azokat már az első évfolyam megkezdésekor minden hallgató számára felajánlják.

CD) Támogató kapcsolat keretében nyújtott szolgáltatások

A programcsoport magyarázata:

A lemorzsolódás elleni programok eszközeinek egyik csoportját – de sosem a kizárólagos eszközt - a különböző támogató kapcsolati formák képezik. Ezek többsége (pl. mentorálás, counseling, coaching) a felsőoktatáson kívül is megtalálható, de a felsőoktatási intézményekben is gyakori az alkalmazásuk. Egyetemi környezetben, speciálisan pedig a lemorzsolódás mérséklését célzó felhasználásuk esetén ezek a támogató kapcsolati formák sajátos jellemzőkkel bírnak.

A lemorzsolódás mérséklését (is) szolgáló támogató kapcsolat formák a következők:

- tanulmányi tanácsadás (academic advising)
- mentorálás (mentoring)
- tutorálás (tutoring)

felsorolt eszközök az egyetemi gyakorlatban nem válnak el éles határvonallal egymástól, tárgyuk és eszközrendszerük bizonyos mértékig átfedésben van. Ugyanakkor az eszközök mindegyike rendelkezik olyan sajátos jellemzőkkel, melyek mintegy a jelenség „centrumát” képviselik. Ezért a lemorzsolódás elleni program alkotása során nincs arra mód, hogy az intézmény egyetlen formát próbáljon meg felruházni másik formák feladataival.

Funkció	Támogató kapcsolat formája				
	tanulmányi tanácsadás	mentorálás	tutorálás	counselling	coaching
tanulmányi integráció erősítése általában	erős	közepes	erős	esetfüggő	mérsékelt
szociális integráció elősegítése általában	mérsékelt	erős	mérsékelt	esetfüggő	mérsékelt
a karrier és a tanulmányok tervezése	erős	mérsékelt	közepes	esetfüggő	erős
tanulmányok szervezése	erős	mérsékelt	mérsékelt	mérsékelt	közepes
kompetenciák fejlesztése	közepes	mérsékelt	erős	esetfüggő	közepes
tanulmányi feladat támogatása	nem	mérsékelt	erős	nem jellemző	nem jellemző
tanulási problémák leküzdése	mérsékelt	mérsékelt	erős	esetfüggő	közepes
személyes problémák leküzdése	nem	közepes	nem	erős	nem

szociális kapcsolatok erősítése	nem	erős	mérsékelt	esetfüggő	nem
---------------------------------------	-----	------	-----------	-----------	-----

Az egyetemi hallgatók lemorzsolódása komplex folyamat, melynek mérséklésére is csak komplex eszközök együttes alkalmazása esetén van esély. Nincs olyan eszköz, mely egymagában alkalmas lenne a hallgatók döntéséhez vezető folyamatnak a hatékony befolyásolására. Bár a támogató kapcsolati formák – különösen a mentorálás és a tanulmányi tanácsadás – gyakran alkalmazott eszközök a lemorzsolódás mérséklésére, helytelen lenne ezek bármelyikét, vagy akár ezeket együttesen azonosítani a felsőoktatási intézmény lemorzsolódás elleni programjának egészével. Másrészt a mentorálás, valamint a tanulmányi tanácsadás nem csupán a lemorzsolódás mérséklését szolgáló eszközök, hanem számos más célt is képesek kiszolgálni. A lemorzsolódás elleni alkalmazásuk esetén tehát meg kell keresni azokat a sajátos célokat és módszereket, melyek a mentorálást és a tanulmányi tanácsadást a lemorzsolódás mérséklésének adekvát eszközévé teszi ezeket.

(10) Tanulmányi tanácsadás

A programelem célja

A tanulmányi tanácsadásnak a lemorzsolódás elleni program keretében az a célja, hogy támogassa a hallgatót az egyéni tanulmányi célok kitűzésében, a tanulmányok szervezésében, valamint sikeres teljesítésében.

A programelem tartalma

A programelem keretében tanulmányi tanácsadó szolgáltatás fejlesztésére és működtetésére kerül sor. Ez olyan, pedagógiai elveken alapuló, a tanácsadás módszereit alkalmazó szolgáltatás, mely össze kívánja egyeztetni egyrészt a hallgató tanulmányi és karriertörekvéseit, másrészt az egyetemi szak programjában meghatározott célokat.

A programelem keretében a következő megoldások alkalmazására kerül sor:

- a) Tanulmányi és karriercélok meghatározása, tanulmányi megállapodás megkötése és monitorozása (lásd részletesen a Hallgatóközpontú tanulás támogatása című programelemnél)

A tanulmányi tanácsadás támogatja a hallgatót abban, hogy személyre szabott, realisztikus karriercélokat és azt szolgáló tanulmányi célokat tűzzön ki. A tanácsadó és a hallgató a tanulmányi célokat, valamint az azok teljesítését szolgáló tanulmányi útvonalat egyéni tanulmányi megállapodásban rögzítik. A tanácsadó és a hallgató időszakonként értékeli a megállapodás teljesülését, és szükség szerint módosítják a megállapodás tartalmát. A tanulmányi megállapodás megkötése és követése a kar szabályzatában meghatározott feltételekhez köthető, így például egyes változtatásoknak (pl. kurzus leadása, gyakorlatra jelentkezés, passziválás stb.) a tanulmányi tanácsadó ellenjegyzéséhez kötése.

- b) Tanulmányok autonóm szervezéséhez információk adása és kompetenciák fejlesztése

A tanulmányi tanácsadás támogatja a hallgatót abban, hogy autonóm módon alakítsa tanulmányi útját. Ennek érdekében a tanácsadó segíti a hallgatót a képzési program és a tanulmányi szabályok megismerésében. Az autonómia növelését segítő a tanácsadó támogatja a hallgatót a saját képzési út szervezéséhez szükséges kompetenciák fejlesztésében (empowerment).

- c) Tanulmányok szervezésével és teljesítésével kapcsolatos problémák észlelése és kezelése

A tanulmányi tanácsadás feladata a hallgatók tanulmányi problémáinak időben történő észlelése és proaktív módon történő kezelése. A kezelés részben a tanulmányi tanácsadó saját eszközeinek alkalmazásával, részben a hallgatónak más szolgáltatásokhoz való közvetítésével történhet.

- d) A képzést kezdő hallgatók intenzív támogatása

A képzést kezdő elsőéves hallgatók speciális támogatást igényelnek az egyetemi tanulmányokhoz történő alkalmazkodáshoz. A tanácsadó már a képzés megkezdésekor (előtte vagy az első héten) felveszi a kapcsolatot a hallgatóval, majd az első év során rendszeresen találkozik vele. A hallgatótól és másoktól szerzett információk alapján intézkedik a felmerült problémák kezelése érdekében.

A programelem magyarázata:

A tanulmányi tanácsadás (academic advising) a külföldi felsőoktatási rendszerek egyik fejlett és elterjedt szolgáltatás-típusa. Funkciói jelentősen meghaladják az egyetem tanulmányi adminisztrációjának, illetve a képzési programok operatív felelőseinek Magyarországon megszokott feladatait. A tanulmányi tanácsadást vagy az egyetem által fenntartott szervezeti egység speciálisan képzett szakemberei, vagy pedig az érintett intézet/tanszék kijelölt oktatói nyújtják. A tanulmányi tanácsadás révén az egyetem a hallgatónak támogatást nyújt abban, hogy személyes tanulmányi és karriercéljait tudatosítsa, és azokat az egyetem keretei között sikeresen teljesíthesse. A hallgató nem egyszerűen beiratkozik egy képzésre és annak végén kilép belőle, hanem bejár egy egyéni tanulmányi utat. Ennek során az adott szak keretei között is különböző döntéseket kell hoznia, mely érinti képzésének tartalmát és ütemezését. Sor kerülhet azonban radikálisabb váltásokra is, például szak váltására, vagy éppen az adott egyetemen a képzés abbahagyására. A szak programja és az egyetem TVSZ-e önmagukban nem elégségesek ahhoz, hogy a hallgató végig járja a szak programjában előírt utat, ahhoz pedig végkép elégtelenek, hogy a hallgató autonóm módon tervezze meg képzésének útját.

A hallgató autonóm tanulmányait és az egyetemi szak programját összekapcsoló eszköz az egyéni tanulmányi megállapodás. Ez a dokumentum azt a tervet rögzíti, melyet a hallgató fogad el az egyetem – a tanulmányi tanácsadó – támogatásával. Tartalmazza az elérendő célokat, továbbá a teljesítendő feladatokat, azok időzítését és feltételeit. A terv révén a hallgató nem marad pusztán követője a szak mintatantervének, hanem megerősödik autonómiája a saját tanulmányi út tervezésében és megvalósításában. Ez különösen fontos azoknak a hallgatóknak az esetében, akik eltérő tanulási stílusuk miatt vagy sikertelen kurzusaik miatt kénytelenek egyéni utat választani.

(11) Mentorálás

A programelem célja:

A mentorálásnak a lemorzsolódás kockázatának csökkentését célzó program keretében az a célja, hogy a hallgató a mentorral fennálló személyes kapcsolat keretében részesüljön olyan támogatásban, mely hozzájárul a hallgató sikeres integrációjához mind az egyetem tanulmányi rendszere, mind az egyetem társadalma tekintetében.

A programelem tartalma

A programelem keretében mentori szolgáltatás fejlesztésére és működtetésére kerül sor. A mentorálás a mentor és a mentorált közötti személyes kapcsolat révén nyújt támogatást a hallgató számára, különösen szerepmódot, érzelmi támogatást, információt és közösségi kapcsolatot.

A mentorálás választható formái:

- hallgatótárs általi mentorálás
- oktató általi mentorálás

A lemorzsolódás csökkentését célzó mentorálás feltételei:

- A lemorzsolódás kockázati tényezőinek, és az azok mérséklését szolgáló megoldásoknak az ismerete a mentor részéről
- A lemorzsolódás mérséklésében a mentor kompetenciáinak, illetve tevékenységi formáinak a meghatározása, a mentor felkészítése
- A mentor kompetenciahatárainak pontos meghúzása, a mentor felkészítése a kompetenciájába nem tartozó feladatok máshoz történő átutalására.

Jellegzetes feladatok a lemorzsolódás mérséklését szolgáló mentori munkában:

- a) A hallgatói sikeresség kultúrájának tolmácsolása (Az elsőéves hallgató által befektetett energia és az elért eredmények fontos tényezői a képzés folytatásának. A mentor már a képzés kezdetén megalapozhatja a hallgatónak a tanuláshoz és a sikerekhez való viszonyát.)
- b) A tanulmányi sikerességhez szükséges kompetenciák fejlődésének támogatása (A középiskola után komoly erőfeszítést igényel az egyetemre jellemző tanulási módok kialakítása.)
- c) A hallgató tanulmányi útjával kapcsolatos személyes döntések megalapozása (A személytelen dokumentumokhoz képest nagy hatással bírhat a személyes kapcsolat keretében kapott információ, illetve minta a tanulmányok szervezésével és tervezésével kapcsolatban.)

d) Az egyetemmel és annak közösségével való azonosulás erősítése (Az egyetemmel való azonosulás erőssége vagy gyengesége fontos lemorzsolódási tényező. A mentor és a mentorált közötti kapcsolat lehetőséget nyújt az azonosulás erősítésére.)

e) A hallgatótársakkal és az oktatókkal való szociális kapcsolatok megalapozása (A mentorálásnak általában is egyik központi eleme a hallgató bevezetése az egyetemi közösségekbe. A lemorzsolódás mérséklését célzó mentorálás kitüntetett célja a hallgató izolálódásának megakadályozása.)

A programelem magyarázata

A mentorálás olyan általánosan alkalmazott megoldás, melyet a felsőoktatásban, a tudományos utánpótlás nevelése során, illetve a munka világában széles körben alkalmaznak. A mentorálás olyan helyzet, amelyben a szervezet egyik tapasztalt tagja (a mentor) személyes kapcsolatot tart egy kevésbé tapasztalt, új taggal és részére útmutatást és támogatást nyújt.

Az egyetemek különböző tartalommal és eltérő formákban valósítják meg az egyetemi hallgatók mentorálását. Egyes mentorprogramok széles körű, speciális célokat nem kitűző támogatást nyújtanak. Más programok szűkebben a tanulmányok sikeres teljesítésére koncentrálnak. További programok egyes speciális csoportoknak – például hátrányos helyzetűeknek, vagy pedig külföldieknek – nyújtanak támogatást. Formáját tekintve két alapvető megoldás van, az egyik a hallgatótársak által végzett mentorálás, a másik az egyetemi oktatók által nyújtott mentorálás. Mivel – jogszabályi intézkedésre is tekintettel – az egyetemen eleve működnek mentorprogramok, a lemorzsolódás mérséklését célzó mentorprogram kialakításakor figyelembe szükséges venni mind a meglévő tapasztalatokat és erőforrásokat, mind pedig a lemorzsolódás elleni program sajátos igényeit.

A programot megvalósító egyetemi karnak érdemes mérlegelnie a hallgatótársak általi, illetve az egyetemi oktatók általi mentorálás kölcsönös előnyeit. A két szervezési mód eltérő erősségekkel bír: az oktató mentorok a hallgató tanulmányi integrációja terén, a hallgató mentorok a szociális integráció terén bírnak speciális lehetőségekkel.

A lemorzsolódás mérséklését célzó mentorprogram esetében nem elegendő, ha a program jól működik, hanem a mentoroknak képesnek kell lenniük a lemorzsolódás elleni tevékenység speciális céljainak megvalósítására is. Ebben a körben elengedhetetlen a célok világos meghatározása, a kockázati tényezők ismerete, és a lemorzsolódás mérséklését szolgáló

tevékenységek prioritásként történő kezelése. Lényeges az is, hogy a mentor tisztában legyen kompetenciahatáraival, és kellő időben utalja át a feladatot (pl. tanulmányi tanácsadóhoz, mentálhigiénés tanácsadóhoz stb.).

- A hallgatói sikeresség kultúrájának tolmácsolása (Az elsőéves hallgató által befektetett energia és az elért eredmények fontos tényezői a képzés folytatásának. A mentor már a képzés kezdetén megalapozhatja a hallgatónak a tanuláshoz és a sikerekhez való viszonyát.)
- A tanulmányi sikerességhez szükséges kompetenciák fejlődésének támogatása (A középiskola után komoly erőfeszítést igényel az egyetemre jellemző tanulási módok kialakítása.)
- A hallgató tanulmányi útjával kapcsolatos személyes döntések megalapozása (A személytelen dokumentumokhoz képest nagy hatással bírhat a személyes kapcsolat keretében kapott információ, illetve minta a tanulmányok szervezésével és tervezésével kapcsolatban.)
- Az egyetemmel és annak közösségével való azonosulás erősítése (Az egyetemmel való azonosulás erőssége vagy gyengesége fontos lemorzsolódási tényező. A mentor és a mentorált közötti kapcsolat lehetőséget nyújt az azonosulás erősítésére.)
- A hallgatótársakkal és az oktatókkal való szociális kapcsolatok megalapozása (A mentorálásnak általában is egyik központi eleme a hallgató bevezetése az egyetemi közösségekbe. A lemorzsolódás mérséklését célzó mentorálás kitüntetett célja a hallgató izolálódásának megakadályozása.)

(12) Tutorálás

A programelem célja

A tutorálásnak a lemorzsolódás elleni program keretében az a célja, hogy személyes tanulási kapcsolat keretében támogassa a hallgatót a tanulmányok sikeres teljesítésében.

A programelem tartalma

A programelem keretében olyan tantervi, vagy azon kívüli oktatási formák szervezésére kerül sor, melyben az oktató kis számú hallgatóval dolgozik együtt, és amelyen belül a hallgató aktív szerepe meghatározó.

A tutorálás keretében

- olyan kurzusok szervezhetők, melyben a kontakt óra formája alkalmazkodik a tutorálás kereteihez, és az oktatás módszertana a hallgatók önálló munkájára és annak az oktató általi irányítására alapoz;
- olyan, tanterven kívüli tanulmányi foglalkozások szervezhetők, melyek egyéni vagy kiscsoportos foglalkozás keretében nyújtanak az átlagostól eltérő tanulási módot a hallgatónak.

A programelem magyarázata

A tutorálás az egyetemi oktatás sajátos formája, illetve módszere, mely egyes országok felsőoktatásában komoly szerepet tölt be. A lemorzsolódás elleni program keretében a tutorálásnak az a szerepe, hogy támogassa azoknak a hallgatóknak a tanulását, akik ebben a formában, illetve módszerrel sikeresebben tudnak teljesíteni, mint másként. A tutori foglalkozás különösen akkor alkalmas a lemorzsolódás mérséklésére, ha a hallgatók az első két szemeszter során vesznek részt egy vagy több tutori foglalkozást alkalmazó kurzuson. Ezek során alkalom nyílik a hallgatói sikeresség kultúrájának elsajátítására, illetve az egyetemi tanulmányokra jellemző tanulási módok megismerésére és begyakorlására.

(D) A keretprogram megvalósítása

A keretprogram a PTE lemorzsolódás elleni programjainak elveit és választható elemeit tartalmazza. Tekintettel a kockázatok eltérő jellegére és a kezelés eltérő lehetőségeire, a konkrét programok megalkotása a PTE karaira tartozik.

A lemorzsolódás mérséklését szolgáló kari programok javasolt tartalma:

- a) a lemorzsolódás elleni programnak a karra jellemző prioritásai
- b) a program elemeinek felsorolása
- c) a program elemeinek részletes, a karon elfogadott tartalma
- d) a program résztvevőinek együttműködése, illetve a program végrehajtásának szervezeti kérdései
- e) a program monitorozásának kérdései